

Munca la distanță și munca mobilă bazată pe TIC: formule de lucru flexibile în era digitală

Introducere

Munca la distanță și munca mobilă bazată pe TIC reprezintă orice tip de formulă de lucru în care lucrătorii lucrează de la distanță, în afara sediului angajatorului sau a unui local fix, folosind tehnologii digitale precum rețele, laptopuri, telefoane mobile și internet. Această formulă oferă lucrătorilor o flexibilitate fără precedent în ceea ce privește alegerea locului și a momentului în care își desfășoară activitatea. Munca mobilă bazată pe TIC a apărut în contextul evoluțiilor înregistrate pe piața muncii și în economie, în special digitalizarea, flexibilizarea pieței muncii, o mai mare participare a femeilor pe piața muncii și concurența globală.

Raportul de față analizează condițiile de muncă și de încadrare în muncă ale lucrătorilor care beneficiază de o formulă de muncă mobilă bazată pe TIC. Acesta se concentrează asupra efectului pe care îl au mediul de lucru și organizarea muncii asociate cu munca mobilă bazată pe TIC asupra echilibrului între viața profesională și cea privată, sănătății, performanței și perspectivelor lucrătorilor. Întrucât echilibrul între viața profesională și cea privată reprezintă atât un obiectiv, cât și o provocare pentru munca mobilă bazată pe TIC, precum și o preocupare centrală a politicilor sociale a UE, raportul conține și un capitol care descrie reglementările UE cu efect direct asupra echilibrului între viața profesională și cea privată și asupra muncii mobile bazate pe TIC.

Contextul politicilor

Acordul-cadru european privind munca la distanță (2002) este principalul text european pe această temă și abordează câteva condiții de lucru în domeniul muncii mobile bazate pe TIC. Directiva 2003/88/CE privind timpul de lucru este de asemenea relevantă în măsura în care prevede limitarea timpului de lucru săptămânal și reglementează perioadele minime de repaus zilnic. Două noi inițiative de reglementare ale UE vor avea, de asemenea, un impact:

- Directiva privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată (COM/2017/0253 final), care extinde dreptul existent de a solicita formule de lucru flexibile (inclusiv modalități de muncă la distanță și programe de lucru flexibile) pentru părinții și îngrijitorii care lucrează

- Directiva privind transparența și previzibilitatea condițiilor de muncă (COM/2017/0797 final), care conține dispoziții referitoare la locul de muncă și la modelele de lucru

Ambele directive fac parte din punerea în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale.

Formula de muncă flexibilă bazată pe TIC a devenit un subiect important în dezbatările de politică socială din numeroase țări din Europa. Unele țări au adoptat dispoziții privind dreptul de a se deconecta pentru a proteja lucrătorii împotriva efectelor negative ale acestor regimuri.

Principalele constatări

- Formulele de muncă mobilă bazată pe TIC sunt avantajoase pentru lucrători, din multe puncte de vedere, comparativ cu formula tradițională care implică prezența la un singur loc de muncă în afara domiciliului. Lucrătorii care beneficiază de regimuri de munca mobilă bazată pe TIC prezintă o mai mare autonomie, un echilibru mai bun între viața profesională și cea privată, productivitate crescută și petrec mai puțin timp pe drum între domiciliu și locul de muncă. Pot exista însă și dezavantaje: munca mobilă bazată pe TIC poate duce la prelungirea timpului de lucru, suprapunerea muncii cu viața de familie și o intensitate mai mare a muncii. În general, lucrătorii beneficiază de condiții de muncă mai bune și au rezultate superioare față de formula de muncă mobilă bazată pe TIC aplicată ocazional.
- Munca mobilă bazată pe TIC oferă lucrătorilor o autonomie sporită, ceea ce reprezintă un avantaj. Autonomia poate duce însă la intensificarea muncii dacă este asociată cu un volum mare de muncă și culturi ale muncii în care predomină competiția, autogestionarea sau mecanismele de intensificare a performanței. Este „paradoxul autonomiei” pentru astfel de formule.
- În funcție de modul în care este pusă în aplicare, munca mobilă bazată pe TIC poate sprijini sau submina echilibrul dintre viața profesională și cea privată. În categoria persoanelor care practică munca mobilă bazată pe TIC și au un grad înalt de mobilitate, ponderea celor cu echilibru precar între viața

- profesională și cea privată este considerabil mai mare în rândul persoanelor care au copii față de cele fără copii. În schimb, echilibrul precar între viața profesională și cea privată este mai frecvent în rândul telelucrătorilor fără copii și care lucrează în mod regulat la domiciliu, comparativ cu cei care au copii.
- Munca mobilă bazată pe TIC presupune anumite riscuri pentru bunăstarea fizică și psihică a lucrătorilor. Nu numai că există o probabilitate mai mare de a fi expuși stresului și altor probleme fizice și psihosociale, însă este și mult mai probabil să se angajeze într-un nou fenomen generat de digitalizare: prezenteismul virtual - adică lucru de acasă când lucrătorul este bolnav, însă nu atât de bolnav încât să nu poată lucra.
  - Munca la distanță nu pare să limiteze participarea la formări, deși lucrătorii la distanță pot rata anumite tipuri de învățare informală care se desfășoară la locul de muncă. În plus, lucrătorii care beneficiază de formule de muncă mobilă bazată pe TIC au, în general, perspective de carieră mai bune, în special datorită programului de lucru mai lung, gradului de implicare, sprijinului primit de la șefi și nivelului lor profesional. Acest avantaj în carieră este resimțit în special de lucrătorii cu calificare medie și înaltă.
  - Nu toți lucrătorii beneficiază în mod egal de formula de muncă mobilă bazată pe TIC. De exemplu, deși poate facilita accesul la locuri de muncă pentru grupurile vulnerabile, există riscul ca telelucrătorii care lucrează regulat la domiciliu să fie considerați de colegi și de șefi ca fiind mai puțin implicați în activitatea pe care o desfășoară. Această situație, combinată cu lipsa de vizibilitate, le-ar putea compromite posibilitățile de evoluție în carieră. Dintr-o perspectivă mai largă, aproximativ un sfert dintre lucrătorii care beneficiază de acest tip de formulă de lucru efectuează o muncă precară.
  - Regulamentele care vizează îmbunătățirea echilibrului între viața profesională și cea privată în contextul muncii flexibile bazate pe TIC sunt puse în aplicare în mod diferit în Europa. Numai câteva țări au adoptat legislații care prevăd dreptul de a se deconecta.

Indicatori pentru elaborarea de politici

- Există diferențe cu privire la modul în care se desfășoară în practică munca mobilă bazată pe TIC, fapt care trebuie luat în considerare la elaborarea de politici. Trebuie limitată munca mobilă bazată pe TIC desfășurată intensiv, de exemplu, din cauza impactului negativ asupra lucrătorilor. În plus, politicile generale privind normele minime în materie de condiții de muncă trebuie să se refere la munca mobilă bazată pe TIC și să includă și lucrătorii care desfășoară o muncă precară în cadrul acestor formule de lucru.

- Pentru a aborda riscurile asociate muncii mobile bazate pe TIC trebuie îmbunătățită organizarea muncii, iar inițiativele de la locul de muncă pot facilita acest proces. Sistemele de monitorizare și control trebuie concepute astfel încât să ofere o autonomie reală lucrătorilor care efectuează muncă mobilă bazată pe TIC, pentru a se asigura utilizarea corespunzătoare a datelor care îi vizează și pentru a preveni impactul negativ al modelelor de timp de lucru asupra sănătății și stării lor de bine. Negocierile colective și dialogul social trebuie să joace un rol în elaborarea și aplicarea acestor inițiative.
- Munca mobilă bazată pe TIC trebuie promovată ca mod de ameliorare a echilibrului între viața profesională și cea privată (de exemplu, prin transpunerea Directivei privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată). Pentru aceasta, trebuie să se țină cont că toate aceste inițiative pot avea consecințe asupra egalității de gen și trebuie să respecte programele de lucru favorabile angajaților și durata maximă de muncă.
- Directiva privind transparenta și previzibilitatea condițiilor de muncă trebuie să contribuie la îmbunătățirea anumitor condiții pentru lucrătorii cu formule de muncă mobilă bazată pe TIC. Este necesar însă să se evaluateze și dacă prezența directivă privind timpul de lucru și Acordul-cadru european privind munca la distanță sunt suficiente pentru punerea în aplicare a dispozițiilor referitoare la acești lucrători (și la protecția lor), inclusiv măsuri de înregistrare, monitorizare și control al timpului de lucru.
- Reglementarea muncii mobile bazată pe TIC – cum ar fi dreptul de a se deconecta – ar putea fi singurul mod de a limita tendința către o cultură a muncii caracterizată de intensitatea muncii autoimpusă, muncă pe bază de proiecte și remunerată în funcție de performanță, precum și către o disponibilitate permanentă. Aceste reglementări ar necesita un dialog social eficient la nivel de întreprindere și la nivel de sector, pentru a asigura punerea în aplicare eficace și respectarea legislației.
- Impactul muncii mobile bazată pe TIC asupra sănătății ar putea fi îmbunătățit prin clarificarea responsabilităților lucrătorilor în ceea ce privește organizarea activității lor și a locului de muncă atunci când lucrează la distanță și a așteptărilor în materie de performanță. Elaborarea și punerea în aplicare a evaluărilor riscurilor psihosociale și a gestionării lor la nivel de întreprindere sunt de asemenea esențiale în identificarea și atenuarea riscurilor posibile pentru sănătatea lucrătorilor la distanță. Pe lângă preocupările tradiționale, cum ar fi nivelurile ridicate de stres, trebuie luate în considerare noi fenomene precum prezenteismul virtual.

Informații suplimentare

Raportul *Munca la distanță și munca mobilă bazată pe TIC: formule de lucru flexibile în era digitală* este disponibil la <http://eurofound.link/ef19032>

Director de cercetare: Oscar Vargas-Llave

information@eurofound.europa.eu